I. ULUSAL SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ KONGRESİ BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTABI

(5-7 Mart 2020)

Editörler: Doç. Dr. Atıl Cem ÇİÇEK

Arş. Gör. Cengiz ERGÜN

ISBN: 978-975-8003-13-6

KARS - 2020

1. ULUSAL SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ KONGRESİ BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTABI

ISBN: 978-975-8003-13-6

Editörler: Doç. Dr. Atıl Cem ÇİÇEK
Arş. Gör. Cengiz ERGÜN

KONGRE DÜZENLEME KURULU

Prof. Dr. Hüsnü KAPU

Doç. Dr. Atıl Cem ÇİÇEK

Dr. Öğr. Üyesi Adem ÇELİK

Dr. Öğr. Üyesi Aykut AYKUTALP

Dr. Öğr. Üyesi Cihan KAYMAZ

Dr. Öğr. Üyesi Murat DEMİREL

Dr. Öğr. Üyesi Zeliha DİŞCİ

Arş. Gör. Aliye Bilge CERTEL

Arş. Gör. Cengiz ERGÜN

Arş. Gör. Duygu DEMİROL DUYAR

Arş. Gör. Hatice Kübra ALTUNSOY COŞKUN

Arş. Gör. Mehmet DEMİR

Arş. Gör. Sevgi KEÇELİ ERCİYAS

Öğr. Gör. Cemal IŞIK

Öğr. Gör. Selahattin GÜLTEKİN

DANIŞMA VE BİLİM KURULU

Prof. Dr. Adem ÇAYLAK Kocaeli Üniversitesi

Prof. Dr. Ahmet NOHUTÇU İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Prof. Dr. Aylin GÖRGÜN BARAN Hacettepe Üniversitesi

Prof. Dr. Eyüp Günay İSPİR İstanbul Aydın Üniversitesi

Prof. Dr. Faruk ATAAY Akdeniz Üniversitesi

Prof. Dr. Filiz KARTAL Ankara Üniversitesi

Prof. Dr. Filiz ZABCI Ankara Üniversitesi

Prof. Dr. Hamza ATEŞ İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Prof. Dr. Hasan BURAN Trakya Üniversitesi

Prof. Dr. Haydar EFE Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi

Prof. Dr. Hikmet KAVRUK İstanbul Gelişim Üniversitesi

Prof. Dr. Kemal GÖRMEZ Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Prof. Dr. Mihriban ŞENGÜL İnönü Üniversitesi

Prof. Dr. Musa EKEN Sakarya Üniversitesi

Prof. Dr. Nail ÖZTAŞ İstanbul Gelişim Üniversitesi

Prof. Dr. Selma KARATEPE İstanbul Gelişim Üniversitesi

Prof. Dr. Şükrü NİŞANCI Atatürk Üniversitesi

Prof. Dr. Tevfik ERDEM Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Prof. Dr. Yılmaz BİNGÖL Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Doç. Dr. Atıl Cem ÇİÇEK Kafkas Üniversitesi

Doç. Dr. Ayhan TEKİNSOY Ankara Üniversitesi

Doç. Dr. Aziz TUNCER Sakarya Üniversitesi

Doç. Dr. Cengiz SUNAY Kocaeli Üniversitesi

Doç. Dr. Ceren KALFA ATAAY Akdeniz Üniversitesi

Doç. Dr. Coşkun TAŞTAN Polis Akademisi

Doç. Dr. Çetin TÜRKYILMAZ Hacettepe Üniversitesi

Doç. Dr. Elif ÇOLAKOĞLU Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi

Doç. Dr. Hakan ÖZDEMİR İnönü Üniversitesi

Doç. Dr. İbrahim Günay YONTAR Dokuz Eylül Üniversitesi

Doç. Dr. İhsan KURTBAŞ Ardahan Üniversitesi

Doç. Dr. Mahmut DOĞAN Marmara Üniversitesi

Doç. Dr. Mustafa DEMİRTAŞ Uşak Üniversitesi

Doç. Dr. Nazım KARTAL Sinop Üniversitesi

Doç. Dr. Özer KÖSEOĞLU Sakarya Üniversitesi

Doç. Dr. Ruhtan YALÇINER Hacettepe Üniversitesi

Doç. Dr. Serdar GÜLENER Sakarya Üniversitesi

Doç. Dr. Şakir EŞİTTİ Ardahan Üniversitesi

Doç. Dr. Uğur SADİOĞLU Hacettepe Üniversitesi

Doç. Dr. Yavuz ADUGİT Kocaeli Üniversitesi

Doç. Dr. Yunus Emre ÖZER Dokuz Eylül Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Adem ÇELİK Kafkas Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Aslı YÖNTEN BALABAN Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Aykut AYKUTALP Kafkas Üniversitesi

Dr. Öğr. Belma TOKUROĞLU Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Berkan HAMDEMİR Muğla Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Cihan KAYMAZ Kafkas Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Elif MADAKBAŞ GÜLENER Uludağ Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Emrullah ATASEVEN Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Fatma Gül GEDİKKAYA İstanbul Gelişim Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Gökhan DÖNMEZ Bitlis Eren Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Hale BİRİCİKOĞLU Sakarya Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Halil AKKURT Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Hasan GÜLER Uşak Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi İsmet AKBAŞ Çankırı Karatekin Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Murat DEMİREL Kafkas Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi N. Işıl ÇETİNKAYA İSTİKBAL İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Onur KULAÇ Pamukkale Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Seçil Mine TÜRK Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Selçuk AYDIN Atatürk Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Yahya DEMİRKANOĞLU Bitlis Eren Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Zeliha DİŞCİ Kafkas Üniversitesi

Dr. Murat COŞKUNER Kocaeli Üniversitesi

ÖN SÖZ

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü öğretim elemanlarınca, uzunca bir süreden beri bir kongre düzenleme fikrindeydik. Yola çıkarken ilgili kongreyi gerçekleştirmenin zorluklarının farkındaydık. Ancak ülkemizin çok çeşitli üniversitelerinden akademisyenler ve lisansüstü öğrenciler ile bir arada olma düşüncesi bu zorlukları göğüslememizi de beraberinde getirdi. Bu bağlamda Sosyal Bilimler deryasının bir parçası konumundaki Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi alanına yoğunlaşmayı hedefleyerek yaptık çağrımızı. Süreç içerisinde alana olan ilgi, değerli akademisyen ve lisansüstü öğrencilerin gayretleri ve kongrenin ulusal niteliğinin ön plana çıkması gibi parametrelerle birlikte kongremize büyük rağbet olacağı anlaşıldı. Tüm bu gelişmelerle birlikte geniş katılımlı ve bilimselliği önceleyen bir kongre sürecini geride bıraktık.

Kongre süreci, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi alanında geçmişten günümüze önem kazanan konuların ve problemlerin tartışıldığı bir platformda tamamlanmıştır. Yönetim biliminden kent ve çevreye, siyaset felsefesinden siyasal hayata, hukuk biliminden medya çalışmalarına kadar çeşitli alanlarda öne çıkan kavramların, düşüncelerin, süreçlerin ve sorunların akademik açıdan tartışıldığı, güncel meselelerle bağlantıların kurulduğu verimli bir süreç geride bırakılmıştır. Bizlere ilgili tartışmalar için olanak sağlayan çalışmaların özetleri de şu anda okumakta olduğunuz 1. Ulusal Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Kongresi Bildiri Özetleri Kitabı şeklinde derlenmiştir.

Bu vesileyle; Kafkas Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü tarafından 5-7 Mart 2020 tarihlerinde düzenlenen 1. Ulusal Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Kongresi'ne katkılarından ötürü bölümdeki çalışma arkadaşlarımıza, Kafkas Üniversitesi Rektörlüğüne, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dekanlığına, Serhat Kalkınma Ajansına, çağrılı konuşmacılarımıza, danışma ve bilim kurulu üyelerimize, tebliğleri ile kongremize katkı sunan değerli düşün insanlarına ve kongre süresince büyük emek harcayan bölümümüz öğrencilerine kongre düzenleme kurulu olarak teşekkür ederiz. Kars'ta böylesi büyük çaplı bir organizasyonu gerçekleştirmenin vermiş olduğu gurur ve heyecanla, bir sonraki buluşmamızda sizleri tekrardan aramızda görmekten onur duyacağımızı belirtmek isteriz.

Doç. Dr. Atıl Cem ÇİÇEK

Kongre Düzenleme Kurulu Adına

İÇİNDEKİLER

SINIF İLİŞKİLERİNDEN HAREKETLE KADININ KONUMUNU TARTIŞMAK: MARKSİZM'DE KADIN VE AİLE 1

DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİNDE BASIN-SİYASET İLİŞKİSİ VE RESMİ İLÂNLAR İLE "BESLEME BASIN"IN YARATILMASI 2

DEMOKRASİNİN TEKNO-BELİRLENİMCİ PARADOKSU 3

SİYASET İLE GELENEKSEL VE YENİ MEDYA İLİŞKİSİ: ETİK VE ÖZGÜRLÜK DENGESİ 4

TANZİMAT DÖNEMİ BASININDA SİYASİ MUHALEFET ARACI OLARAK OKUYUCU MEKTUPLARI 5

TÜRKİYE'DE SİYASETİN DİNAMİKLERİNİ ANALİZDE ANAHTAR BİR KAVRAM: POLİTİK KÜLTÜR 6

İLKÇAĞ SİYASAL DÜŞÜNCESİNDE DOĞA VE TOPLUM 7

HAREKET DERGİSİNİN İSLAM, MİLLİYETÇİLİK VE SOSYALİZM ANLAYIŞLARININ TARİHSEL BİR ANALİZİ (1966-1982) 8

SÜREKLİ YABANCILAŞMA İMALATI VE GÖSTERİ 9

AKP DÖNEMİNDE KÜLTÜREL HEGEMONYA ARAYIŞI 10

KEMALİZM, ATTİLA İLHAN VE ELEŞTİREL DÜŞÜNCE 11

SOĞUK SAVAŞ SÜRECİNDE TÜRKİYE'DE MİLLİYETÇİLERİN "DOĞU" ALGISI 12

ASKERİ DARBELERİNİN MUKAYESELİ BİR ANALİZİ [27 MAYIS-12 MART-12 EYLÜL-28 ŞUBAT VE 15 TEMMUZ] 13

KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE TÜRKİYE'DEKİ STK'LARIN SİVİL ALANDAKİ İŞLEVSELLİĞİ 14

RADİKAL DEMOKRASİ BAĞLAMINDA SOL POPÜLİZMİN İMKANI 15

TÜRKİYE'DE YEREL SİYASETTE PARTİ DEĞİŞTİRME OLGUSU: NİCELİKSEL VE NİTELİKSEL ÇÖZÜMLEMEYİ BİR ARAYA GETİRMEK 16

TÜRKİYE'DE ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ İDEOLOJİK AYGITLARI: HALKEVLERİ SAHNESİ ÖRNEĞİ 17

HANNAH ARENDT VE KAMUSAL EYLEMİN ÖZGÜRLEŞTİRİCİLİĞİ ÜZERİNE 18

TEMELCİLİK-SONRASI DEMOKRASİ TEORİSİ ÜZERİNE NOTLAR: BİRARADALIK VE ANTAGONİZMA 19

TÜRKİYE'DE PARTİ MODELİNİN EVRİMİ 20

EGEMENLİK VE HUKUK BAĞLAMINDA MACHİAVELLİ'YE KARŞI LOCKE'UN FİKİRLERİ 21

EV HALİNİN İÇİNDEN TOPLUMUN GENELİNE MEDYANIN DÖNÜŞTÜRÜCÜ İŞLEVİNDE *"KATILIMCI İZLEYİCİ"* OLGUSU....22

TÜRKİYE'NİN SOSYAL DEMOKRASİ SERÜVENİ: BÜLENT ECEVİT ÜZERİNDEN BİR DEĞERLENDİRME....23

DOĞAYI ELE ALMAK: EKOLOJİK DÜŞÜNCENİN DÖNÜŞÜMÜ VE DÜŞÜNCE TARİHİNE ETKİLERİ....24

BİLDİĞİMİZ AVRUPA'NIN SONU: YENİ POPÜLİST AKIMLAR....25

IRAK'TA SİYASİ SİSTEMİN VE HÜKÜMET YAPISININ MEŞRUİYET MESELESİ....26

TÜRKİYE CUMHURİYETİNDE DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞININ ROLÜ....27

YASAMA ve YÜRÜTME FONKSİYONLARININ TEMEL ÖZELLİKLERİ KARŞISINDA 21.01.2017 TARİH VE 6771 KANUN İLE DEĞİŞİRK 1982 ANAYASASI'NDA CUMHURBAŞKANLIĞI KARARNAMESİYLE YÜRÜTME ORGANINA MAHFUZ ALAN TANINMASI TARTIŞMALARI....28

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NDEKİ SİYASİ PARTİLERİN PARTİ PROGRAMLARINDA YEREL YÖNETİM DÜŞÜNCESİ ÜZERİNE KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ....29

MODERN DEVLET-VATANDAŞ İLİŞKİSİNİN TEMELİ OLARAK ETKİN BİR KAMU DÜZENİ VE GÜVENLİĞİ SİYASASININ GEREKLİLİĞİ....30

KÜRESELLEŞEN OLGULARDA TOPLUMSAL HAREKETLER: SARI YELEKLİLER ÜZERİNE BİR İNCELEME....31

THOMAS HOBBES'UN SİYASET FELSEFESİNİN ULUSLARARASI İLİŞKİLER DİSİPLİNİNİN GELİŞİMİNE ETKİSİ....32

TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİNİN KARS'TA TEŞKİLATLANMASI VE 1965 SEÇİMLERİ....33

FOUCAULT'DA ÖZNE, İKTİDAR VE ŞİDDET İLİŞKİSİ....34

CUMHURBAŞKANLIĞI HÜKÜMET SİSTEMİNİN YÜRÜRLÜĞE GİRMESİNDEN SONRA TBMM'NİN YÜRÜTMEYİ DENETLEME YETKİSİNDEKİ DEĞİŞİMLER ÜZERİNE....35

21. YÜZYILIN DEVLETİNE PARTİZAN TEORİSİNDEN BAKMAK....36

ALİ ŞERİATİ'YE GÖRE SİYASET, KİST VE ADALET....37

BİR EGEMENLİK ANLATISI OLARAK GEMİ METAFORU: HANGİ GEMİDEYİZ?....38

HABER BAŞLIKLARINDA FAİLİN TANIMLANMASI: KADIN CİNAYETİ HABERLERİ....39

RADİKAL SAĞ KALKIŞMA: NEDENLER, VAATLER VE SONUÇLAR....40

AVRUPA'DA POPÜLİZM VE SOL PARTİLER....41

MODERN ORTA DOĞU'DA LEGAL SİYASAL LİDERLİK VE MEŞRULUK SORUNU....42

İSLAMOFOBİK BİR SAVAŞ İÇİNDE BİR LİDER: BOSNA SAVAŞI VE ALİYA İZZETBEGOVİÇ....43

ÇAĞDAŞ POPÜLİZM LİTERATÜRÜNDE TÜRKİYE....44

12 TEMMUZ BEYANNAMESİ'NİN CUMHURİYET HALK PARTİSİ'NDE YARATTIĞI SİYASİ ETKİLER 45

Y-KUŞAĞININ DEMOKRASİ ANLAYIŞI VE 'POLİTİK OLMA' DÜZEYLERİ: ANKARA'DAKİ GENÇLER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA 46

ŞİDDET "ÇUKUR"UNDA DÖRDÜNCÜ KUVVET: TÜRK TELEVİZYON DİZİLERİNDEKİ ŞİDDET TEMASINI ÇUKUR DİZİSİ ÜZERİNDEN OKUMAK 47

DOĞU YÖNETİM ANLAYIŞINDA YÖNETİCİ ÖZELLİKLERİ: "NİZAMÜLMÜLK SİYASETNAME'Sİ ÜZERİNDE İNCELEME" 48

SİYASAL PAZARLAMA KARMASI ELEMANLARININ SEÇMEN DAVRANIŞLARI ÜZERİNE ETKİ DÜZEYİNİN İNCELENMESİ 49

MODERN DÜNYADA TOPLUMSAL EŞİTSİZLİKLERİN YENİDEN ÜRETİLMESİ BAĞLAMINDA KÜLTÜREL SERMAYE ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME 50

AVRUPA BİRLİĞİ'NE KATILIM SÜRECİNİN TÜRKİYE SİYASETİNE YANSIMASI VE ALTERNATİF ÖRGÜTLER 51

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ'NDE BAŞKANIN YASA GÜCÜNDE KARARNAME ÇIKARMA YETKİSİ 52

NÜFUZ ALANLARI VE ULUSLARARASI TOPLUM: JEOPOLİTİKTEN EVRENSELCİLİK ELEŞTİRİSİNE 53

ORTA ASYA ÜLKELERİNİN ALGILADIĞI GÜVENLİK TEHDİTLERİ NEDENİYLE UYGULADIĞI POLİTİKALAR: KIRGIZİSTAN 54

"TÜRKİYE'DE ÇEVRE POLİTİKASININ ŞEKİLLENMESİNDE AVRUPA BİRLİĞİNİNE UYUM SÜRECİNİN KATKISI" 55

ORMANSIZLAŞMANIN ÇEVRE HAKKI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ 56

AKILLI BİR KENT ÖRNEĞİ, İSTANBUL: AFET YÖNETİMİ, ULAŞIM VE GÜVENLİK 57

EŞİTSİZ DAĞILAN KENTSEL KOLEKTİF HİZMETLERİN KADINLARIN GÜNDELİK HAYATTAKİ İŞ YÜKÜNE ETKİLERİ: MALATYA İLİ TANDOĞAN MAHALLESİNDE BİR İNCELEME 58

KENTLEŞME SÜRECİNDE EKONOMİK VE SOSYAL YOKSULLUK 59

İSLAM KENTİ TARTIŞMALARININ ELEŞTİREL DEĞERLENDİRMESİ 60

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ ÇERÇEVESİNDE 25. TARAFLAR KONFERANSI (COP25) 61

KENTSEL ÇÖKÜNTÜ ALANLARI ÜZERİNE TEORİK BİR TARTIŞMA 62

TÜRKİYE'DE GÖÇ VE KENTLEŞME HAREKETİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ 63

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE KENTLER ARASI İŞ BİRLİĞİ: TÜRKİYE'DEKİ KENTLERİN DURUMU ÜZERİNE BİR İNCELEME 64

KENT MARKALAMADA YENİ BİR MODEL; CİTTASLOW KENTLER 65

GIDA GÜVENLİĞİ VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ ARASINDAKİ ETKİLEŞİMİN TOPLUMSAL CİNSİYET BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ 66

SOYLULAŞTIRMAYI YENİDEN DÜŞÜNMEK: KARAKÖY-TOPKAPI AKSI ÖRNEĞİ 67

KENTSEL YOKSULLUKLA MÜCADELEDE BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİ ÜZERİNDEN KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ 68

TÜRKİYE'DE KIRSAL DÖNÜŞÜMÜ VE MEVSİMLİK TARIM İŞÇİLİĞİNİ "METABOLİK YARILMA" ÜZERİNDEN YENİDEN OKUMAK.....69

KITLIK TEORİSİNE GİRİŞ: EKOLOJİK MÜLTECİLİK 70

İNSAN HAKLARI KENTLERİ: İNSAN HAKLARININ YERELLEŞTİRİLMESİNDE STANDART ARAYIŞI 71

TEMİZ HAVA HAKKI BAĞLAMINDA ERZİNCAN'DA HAVA KİRLİLİĞİ 72

KENTLİLEŞMEDEN KENTLEŞME VE KADINA ŞİDDETİN SOSYAL DİNAMİKLERİ; GÖÇ, VAROŞ KÜLTÜRÜ, İŞSİZLİK VE YOKSULLUK 73

KARS YEREL KALKINMASINDA FAALİYET ALANLARININ İSTİHDAMA DAYALI DURUM ANALİZİ 74

KADIN İSTİHDAMI ÜZERİNE BİR ANALİZ: AĞRI TEKSTİLKENT ÖRNEĞİ.....75

İPEK YOLUNUN ANA TİCARET GÜZERGÂHI OLARAK YENİDEN DOĞUŞU VE TÜRKİYE'NİN KALKINMASINDAKİ ROLÜ 76

GÖÇ VE ENTEGRASYON: TÜRKİYE'DE FARKLILIĞIN SİYASAL YÖNETİMİ 77

AB ÜYELİK SÜRECİNDE TÜRKİYE'DE YASADIŞI GÖÇ POLİTİKALARI VE İDARİ YANSIMALARI 78

FORMEL (BİRİNCİL) İŞ PİYASASINDA KADIN ÇALIŞAN UZMANLAŞMASINA DAYALI TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİ ANALİZİ VE TRA2 BÖLGESİ 79

ÖNLEYİCİ BİR ÇEVRE POLİTİKASI OLARAK SIFIR ATIK DÜŞÜNCESİ VE TÜRKİYE UYGULAMASI 80

TÜRK KAMU PERSONEL YÖNETİMİNDE VERİMSİZLİK SORUNU VE MOTİVASYON 81

YENİ KAMU YÖNETİMİ ANLAYIŞI ÇERÇEVESİNDE ÜNİVERSİTELERİN İKTİSADİ FAALİYETE KATILMASI: TEKNOPARK ANONİM ŞİRKETİ.....82

VERİMLİLİK, ETKİNLİK VE TUTUMLULUK İLKELERİ BAĞLAMINDA SAYIŞTAY'IN BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİ ÜZERİNDEKİ KURUMSAL PERFORMANS DENETİMİ 83

YEREL YÖNETİMLERİN KADIN DIŞLANMASI İLE MÜCADELEDEKİ ROLÜNDE BELEDİYE MESLEK EDİNDİRME KURSLARI: ANKARA İLİ ÖRNEĞİ.....84

KAMU DENETÇİLİĞİ KURUMUNUN TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİNİ SAĞLAMADAKİ ROLÜ: YILLIK RAPORLAR VE İDARİ FAALİYET RAPORLARI ÜZERİNDEN BİR DEĞERLENDİRME.....85

SAĞLIK BAKANLIĞI TEŞKİLAT YAPISINA İLİŞKİN CENTRALISATION - DECENTRALISATION – RECENTRALISATION DÜZENLEMELERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME 86

KAMU ÖRGÜTLERİNDE İSTİSMARCI YÖNETİM: SİSTEMATİK LİTERATÜR DEĞERLENDİRMESİ 87

TÜRKİYE'NİN YENİ YÖNETİM SİSTEMİ SONRASI YEREL YÖNETİMLERİN DURUMU 88

BELEDİYELERİN GÖNÜLLÜ HİZMETLERİNE BİR ÖRNEK; KOCAELİ BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ 89

BELEDİYELERDE İÇ DENETİMİN ETKİNLİĞİ ÜZERİNE NİTEL BİR ARAŞTIRMA 90

ENGELLİ BİREYLERE ÜNİVERSİTE KÜTÜPHANELERİNDE VERİLEN HİZMETLERDE TOPLAM KALİTE YÖNETİMİ UYGULAMALARINA YÖNELİK NİTEL BİR ARAŞTIRMA 91

KATILIMCI YÖNETİM ANLAYIŞININ ARACI OLARAK STRATEJİK PLANLAMA: BÜYÜKÇEKMECE BELEDİYESİ ÖRNEĞİ 92

POLİTİKA OLUŞTURMA SÜRECİNİN BİR AKTÖRÜ OLARAK EKONOMİK VE SOSYAL KONSEY 93

SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUKLARA YÖNELİK KAMU POLTİKASI ANALİZİ 94

TÜRKİYE'DE ÇOCUKLAR KALKINMA POLİTİKALARININ NERESİNDE? ÇOCUK HAKLARI AÇISINDAN BİR ANALİZ 95

TOPLUM 5.0 IŞIĞINDA KAMU HİZMETLERİNİN DİJİTALLEŞMESİ 96

CUMHURBAŞKANLIĞI HÜKÜMET SİSTEMİNDE KAMU POLİTİKALARININ OLUŞTURULMASI VE İDARENİN İŞLEYİŞİ 97

CUMHURİYET DÖNEMİ KÂĞIT PARALARDA YER ALAN GÖRSELLERİN SİYASAL VE İDEOLOJİK AÇIDAN ANALİZİ 98

DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİNDE BASIN-SİYASET İLİŞKİSİ VE RESMİ İLÂNLAR İLE "BESLEME BASIN"IN YARATILMASI

Halil Emre DENİŞ
Dr., Bağımsız Araştırmacı
Mehmet ÖZÇAĞLAYAN
Doç. Dr., Marmara Üniversitesi, İletişim Fakültesi

ÖZET

Çok partili hayata geçildikten Demokrat Parti birçok gazete ve gazeteci tarafından desteklenmiştir. Demokrat Parti de gazete ve gazeteciler ile iktidara gelmeden önce iyi ilişkiler kurmuş, sorunlarının giderileceği söylemleriyle onların desteğini almıştır. Hatta o dönem Cumhuriyet Halk Partili gazetecilerin bile desteğini aldığı bilinmektedir. İktidara gelir gelmez ilk icraatlarından biri de Basın Kanunu'nu çıkarmak olmuştur. Basın Kanunu, 1931 Matbuat Kanunu'nun yaratmış olduğu etkiyi ortadan kaldırmış, hükümetin basın üzerindeki etkisini bir nebze olsun azaltmıştır. Demokrat Parti muhalefet partisi iken demokratikleşme vaatlerinde bulunmuştur. İktidara geldiklerinde ise bu vaatler unutulmuştur. Basın ile iyi ilişkiler de çok uzun sürmemiş, Demokrat Parti iktidarının çıkarmış olduğu "Neşir Yoluyla ve Radyo ile İşlenecek Bazı Cürümler Hakkında Kanun", 6-7 Eylül 1955 olayları ve sonrasında gerçekleştirilen basın sansürü, bu sansür uygulamalarına gelen tepkiler ve Pulliam davaları, Tahkikat Komisyonunun kurulması gibi süreçler basın üzerinde ciddi baskıların oluşmasına neden olmuştur. Demokrat Parti döneminde resmi ilânların dağıtımı işi Türk Basın Birliği tarafından gerçekleştirilmiştir. Demokrat Parti resmi ilânların dağıtımını kullanarak "besleme basın" yaratmıştır. Bu yolla gazetelere kolaylıklar ve avantajlar sağlamış, girişimciler gazete çıkarma işine girişmiş, tirajlarının düşük olmasına rağmen bu gazeteler iktidarı destekleyen ve öven yayınlar yaparak ilân pastasından nemalandırılmış, muhalif gazeteler de bu yolla cezalandırılmışlardır. O dönem yayın hayatında olan gazetelerin almış oldukları resmi ilân bedelleri incelendiğinde, iktidar yanlısı gazeteler ile muhalif gazeteler arasındaki kazanımların arasında büyük bir uçurum olduğu görülebilecektir. Özellikle Demokrat Parti'nin gazetesi olduğu bilinen Zafer Gazetesi'nin almış olduğu resmi ilân bedellerine bakılacak olursa bu durumun ne derece vahim hale geldiği de anlaşılacaktır. Demokrasi vurgularıyla iktidara gelen ve demokrasiyi sürdürebilir kılmak isteyen Demokrat Parti, basın üzerinde yaratmış olduğu anti demokratik uygulamalar ve resmi ilânlar ile bu uygulamaları taçlandırması 1960 darbesine kadar sürmüştür. Bu çalışmada DP ve basın arasındaki ilişkiler, "besleme basın" kavramı üzerinden analiz edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Demokrat Parti, Basın-Siyaset İlişkisi, Besleme Basın, Türk Basın Birliği, Resmi İlânlar

DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİNDE BASIN-SİYASET İLİŞKİSİ VE RESMİ İLÂNLAR İLE "BESLEME BASIN"IN YARATILMASI

Halil Emre Deniş

Dr., emredenis@gmail.com

Mehmet Özçağlayan

Doç. Dr., Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi

ÖZET

Çok partili hayata geçildikten Demokrat Parti (DP) birçok gazete ve gazeteci tarafından desteklenmiştir. Demokrat Parti de gazete ve gazeteciler ile iktidara gelmeden önce iyi ilişkiler kurmuş, basının sorunlarının giderileceği söylemleriyle onların desteğini almıştır. Hatta o dönem Cumhuriyet Halk Partili (CHP) gazetecilerin bile desteğini aldığı bilinmektedir. DP iktidara gelir gelmez ilk icraatlarından biri de Basın Kanunu'nu çıkarmak olmuştur. Basın Kanunu, 1931 Matbuat Kanunu'nun yaratmış olduğu etkiyi ortadan kaldırmış, hükümetin basın üzerindeki etkisini bir nebze olsun azaltmıştır. Demokrat Parti muhalefet partisi iken demokratikleşme vaatlerinde bulunmuştur. İktidara geldiklerinde ise bu vaatler unutulmuştur. Basın ile iyi ilişkiler de çok uzun sürmemiş, Demokrat Parti iktidarının çıkarmış olduğu *"Neşir Yoluyla ve Radyo ile İşlenecek Bazı Cürümler Hakkında Kanun"*, 6-7 Eylül 1955 olayları ve sonrasında gerçekleştirilen basın sansürü, bu sansür uygulamalarına gelen tepkiler ve Pulliam davaları, Tahkikat Komisyonunun kurulması gibi süreçler basın üzerinde ciddi baskıların oluşmasına neden olmuştur. Demokrat Parti döneminde resmi ilânların dağıtımı işi Türk Basın Birliği tarafından gerçekleştirilmiştir. Demokrat Parti resmi ilânların dağıtımını kullanarak *"besleme basın"* yaratmıştır. Bu yolla gazetelere kolaylıklar ve avantajlar sağlamış, girişimciler gazete çıkarma işine girişmiş, tirajlarının düşük olmasına rağmen bu gazeteler iktidarı destekleyen ve öven yayınlar yaparak ilân pastasından nemalandırılmış, muhalif gazeteler de bu yolla cezalandırılmışlardır. O dönem yayın hayatında olan gazetelerin almış oldukları resmi ilân bedelleri incelendiğinde, iktidar yanlısı gazeteler ile muhalif gazeteler arasındaki kazanımların arasında büyük bir uçurum olduğu görülebilecektir. Özellikle Demokrat Parti'nin gazetesi olduğu bilinen Zafer Gazetesi'nin almış olduğu resmi ilân bedellerine bakılacak olursa bu durumun ne derece vahim hale geldiği de anlaşılacaktır. Bu çalışmada demokrasi vurgularıyla iktidara gelen ve demokrasiyi sürdürebilir kılmak isteyen Demokrat Partinin, basın üzerinde yaratmış olduğu anti demokratik uygulamalar ve resmi ilânlar ile bu uygulamaları taçlandırarak "besleme basın"ı nasıl yarattığı anlatılmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Demokrat Parti, Basın-Siyaset İlişkisi, Besleme Basın, Türk Basın Birliği, Resmi İlânlar

GİRİŞ

Türkiye Cumhuriyeti tarihi boyunca basın ve siyaset arasındaki ilişki her zaman tartışılan ve üzerine araştırmalar yapılan bir alandır. İktidarlar doğal olarak basını bir kuvvet olarak görmüş ve basın da yasama, yürütme ve yargı erklerinden sonra dördüncü kuvvet haline gelmiştir. Bu vesile ile yasama, yürütme ve yargı erklerini elinde tutan iktidarlar, basın kuruluşlarını da yanlarına aldıklarında iktidarlarını sağlamlaştırmakta, kamuoyu oluşturmada ve hegemonya kurma noktasında daha da başarılı olmaktadırlar.

Basın siyaset ilişkileri de iktidarların çıkarmış olduğu kanunlar ve basına yönelik yaptıkları uygulamalar ile doğru orantılıdır. Bu açıdan bakıldığında Demokrat Parti döneminde 1950 yılında *"Basın Kanunu"* ve 1954 yılında çıkarılan *"Neşir Yoluyla ve Radyo ile İşlenecek Cürümler Hakkında Kanun"* basına yönelik çıkarılmış olan kanunlar olarak öne çıkmaktadır. 6-7 Eylül 1955 olayları ve

sonrasında getirilen basın sansürü, Pulliam olayı ve son olarak Tahkikat Komisyonunun kurulması gibi olaylar da basın siyaset ilişkisi açısından DP dönemi için önem arz etmektedir.

DP döneminde basın siyaset ilişkileri için ön plana çıkan hususlardan en önemlisi ise *"besleme basın"* yaratması olmuştur. Bu tanımlama devlet kurumlarının yayınlanması zorunlu resmi ilân ve reklamlarının, DP yanlısı gazetelere aktarılması ve o gazetelerin maddi açıdan zenginleştirilmesi nedeniyle ortaya çıkmıştır.

Bu çalışmada DP döneminde gerçekleşen basın siyaset ilişkileri anlatılacak olup, resmi ilân ve reklamlar ile yaratılan "besleme basın"ın iktidarların eliyle nasıl güçlendirildiği, resmi ilân ve reklamların aynı zamanda iktidarların elinde nasıl bir silah olduğu ve ne şekilde kullanıldığı anlatılmaya çalışılacaktır.

DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİNDE BASIN SİYASET İLİŞKİSİ

Demokrat Parti 1946 yılında kurulmuştur. 14 Mayıs 1950 seçimlerini büyük bir zaferle kazanan DP, iktidarı Cumhuriyet Halk Partisinin elinden almıştır. Ancak hali hazırda görev yapan ve Cumhuriyetin kuruluşundan DP iktidarına kadar geçen 27 yılda CHP'nin oluşturduğu bürokrasi, ordu ve diğer bütün devlet kurumları yeni iktidara yabancı hale gelmiştir. (Eroğul, 1990, s. 55). Basının DP'ye yönelik tavrı o dönemlerde hep olumlu olmuştur. Gazeteciler yaşadıkları bütün sorunların DP iktidarı ile birlikte sona ereceğini düşünmüştür. Öyle ki CHP'li gazetecilerin dahi o dönem DP'yi destekledikleri de görülmüştür (Topuz, 2003, s. 192). DP iktidara gelir gelmez ilk çıkardığı kanunlardan biri *"Basın Kanunu"* olmuştur.

1950 Basın Kanunu ve Etkileri

Söz konusu kanun 15 Temmuz 1950 tarihinde kabul edilmiştir. Kanunun birinci maddesinde *"basın serbesttir"* denilmektedir. Bu madde aslında daha önceden baskı altında olan basının bir nebze rahatlayacağı ve özgürleşeceği inancını doğurmuştur. Kanunda yapılan bir başka düzenleme ise *"cevap ve düzeltme hakkı"*dır. Bir kişinin haysiyetine ve şerefine yönelik ya da menfaatini zedeleyici her türlü yayının akabinde, yayına konu olan kişinin imzasıyla göndereceği her türlü cevabın, yayının mesul müdürü tarafından harfi harfine yayınlanması mecbur bırakılmıştır.

DP muhalefet partisi iken yapmış olduğu demokratikleşme vaatlerinin, iktidara geldikten sonra yerine getirilmediği de görülmektedir. İktidara geldikten bir süre sonra DP'ye ve yaptıkları icraatlara yönelik gazetelerde çıkan eleştirilere tahammül edememiştir. İktidarın eleştiriye tahammülünün olmadığının en önemli örneklerinden biri Vur Abasıza isimli mizah dergisinin sahibi Samim Akay'ın 2 yıl 11 ay hapis cezasına çarptırılması olmuştur. Bir başka örnek ise Vatan Gazetesi'nin başyazarı Ahmet Emin Yalman'ın Malatya'da uğradığı suikasttır. Bu suikastta Başbakan Adnan Menderes'in rolü olduğu söylenmektedir. Ahmet Emin Yalman eleştirel yazılar yazmaya başlayınca, Necip Fazıl Ankara'ya çağırılmış, kendisine para verilmiş ve Büyük Doğu'da Ahmet Emin Yalman dinsiz imansızdır diye kampanya başlatmıştır. Bu kampanya Malatya suikastına neden olmuş, Hüseyin Üzmez, Ahmet Emin Yalman'ı vurmuştur (Kabacalı, 1990, s. 165).

30 Mart 1952'de Başbakan Adnan Menderes 20 gazete sahibi ile bir toplantı gerçekleştirmiştir. Menderes'in bu toplantıda yapmış olduğu konuşmasında en dikkat çeken husus parti ve gazete ilişkisi için söylemleridir. Vatandaşların bir partiye üye olması onların hürriyet ve bağımsızlıklarından bir şey kaybettirmediğini, gazetelerin de bir partiye mensup olmasının da o gazetelerin bağımsızlığını zedelemeyeceğini belirtmiştir (Milliyet, 31.03.1952, s. 1-7). Bu söylemlere bakıldığında partili gazetelerin olacağı, ileride partiye yakın gazetelerin de resmi ilân ve reklamlarla daha fazla destekleneceğinin sinyallerini bu konuşmada vermiştir.

Neşir Yoluyla ve Radyo ile İşlenecek Bazı Cürümler Hakkında Kanun

İlerleyen yıllarda DP'nin basına yönelik baskıları artmıştır. 9 Mart 1954 tarihinde kabul edilen ve 17 Mart 1954 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanan *"Neşir Yoluyla ve Radyo ile İşlenecek Bazı Cürümler Hakkında Kanun"* bu baskıların resmiyete dökülmüş halidir. Söz konusu kanun ile birçok alanda para ve hapis cezaları öngörülmüştür. Kişilerin itibarına ve servetine zarar verecek hususların

isnadından, devletin siyasi ve mali itibarını sarsacak türde yalan habere kadar birçok nüansı bu kanun içerisinde barındırmaktadır.

2 Mayıs 1954 seçimlerinden sonra DP 541 milletvekilliğinin 504'ünü alarak büyük bir seçim başarısı elde etmiştir. Gazeteci Ahmet Emin Yalman, seçim sonrası Adnan Menderes'i tebrik etmeye gittiğinde Menderes'in ağzından şu sözler dökülmüştür (1997, s. 1639): *"Seçimler, vatandaşların benim tuttuğum yolu ne kadar beğendiğini açığa vurdu. Şimdiye kadar ben, siz gazetecilere danışmaya değer veriyordum. 'Acaba ilaç diye aspirin mi, yoksa optalidon mu kullanmak münasiptir?' diye fikrinizi soruyordum. Halkın coşkun güveni şimdi bunu belli ediyor ki böyle bir danışmaya ihtiyacım yoktur. Ben kendi kendime son kararı vereceğim, dilersem aspirin, dilersem optalidon kullanacağım."* Menderes'in sözlerinden gazetecilere karşı katı bir tutum içerisine gireceği anlaşılmaktadır.

7 Haziran 1956'da bu kanunun kapsamı genişletilmiştir. Resmi görevde olanları küçük düşürmeye, hor görmeye, aşağılamaya ilişkin yapılan yayınlarda da 1 yıldan 3 yıla kadar hapis ve ağır para cezaları hükümleri getirildiği görülmektedir.

Söz konusu kanunun basın özgürlüğünü zedelediği görülürken, gazete ve gazetecilere ispat hakkı da tanınmamıştır. Herhangi bir gazetecinin, görevin kötüye kullanıldığı bir olayı araştırıp yazması onun hapse girmesine neden olabilmiştir. İspat hakkının tanınmaması da gazete ve gazetecilerin maalesef özgürce haber yapamamasına neden olmuştur (Topuz, 2003, s. 196). O dönem bu kanun sebebiyle birçok gazetecinin hapse girdiği de bilinmektedir.

6-7 Eylül 1955 Olayları ve Basına Getirilen Sansür

DP'nin takınmış olduğu otoriter tavır nedeniyle toplumun birçok kesiminden tepkiyle karşılanmıştır. Otoriter tavrını özellikle basın, üniversiteler ve yargı üzerinde yoğunlaştırmıştır. Gerilen toplum ilk tepkisini 6-7 Eylül 1955'te açığa çıkarmıştır. Kıbrıs'ın geleceğine yönelik Türkiye, Yunanistan ve İngiltere arasında yapılan görüşmeler sırasında basın milliyetçi duyguları harekete geçiren yayınlar yapmıştır. Selanik'te Atatürk'ün doğduğu evin yakınlarında patlayan bir bomba, 6-7 Eylül tarihinde İstanbul'da ayaklanmaların çıkmasına sebep olmuştur. Başbakan Adnan Menderes ve Dış İşleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu, Kıbrıs konusunda halkın duyarlılığını artırmak amacıyla öğrencilere gösteri yaptırmak istemiş, gösteriler denetimden çıkmış, göstericiler Rumların işyerlerine saldırmaya başlamış ve bu saldırılar katliama dönüşmüştür. Polis olaylara müdahale etmemiş ve İstanbul, Ankara ve İzmir illerinde sıkıyönetim ilan edilmiştir (Zürcher, 2005, s. 334-336).

10 Eylül tarihinde Sıkıyönetim Komutanı Korgeneral Nurettin Aknoz bir basın toplantısı düzenleyerek gazetecilere konulan yasakları anlatmıştır. Gerekçesi olmayan ve basın özgürlüğünü zedeleyen yasaklardan bazıları şu şekildedir: *"Hükümeti tenkit etmek yasaktır." "Sıkıyönetim çalışmalarıyla ilgili haberler yasaktır." "6 Eylül olaylarını komünistlerden başkalarının yaptığı yolunda yazı ve yorumlar yasaktır."* gibi gazetelerin ne yazmalarına karar verilen yasaklamalar yapılmıştır. Nurettin Aknoz Örfi İdare Komutanı olarak yasaklarına devam etmiş, çeşitli gazeteleri de 15'er gün kapatma yoluna gitmiştir. Bu durumla alakalı sayısız örnekler bulunmaktadır ve bu cezalandırmalar baskıcı tutumun ne boyutta olduğunu ortaya koymaktadır (Topuz, 2003, s. 199-200).

Basın Sansürlerine Karşı Uluslararası Protestolar

Demokrat Parti'nin basına yönelik yasaklamaları ve uygulamaları Milletlerarası Basın Enstitüsü tarafından protesto edilmiştir. Enstitünün çıkarmış olduğu yayının Temmuz 1956 tarihli sayısında *"Türk Gazetecileri Vesayet Altında"* başlıklı bir yazı kaleme alınmış, Hıfzı Topuz da (2003, s. 201-202) bu yazıdan şu satırları aktarmıştır: *"Halkı telaşa düşürecek haberlerin yayılması yasak edilmiştir. Bir parti içinde görüş ayrılıkları olduğunu yazmak yasaktır. Meclis toplantılarının yazılması sınırlandırılmıştır. Cezalar ağırlaştırılmış, sorumluluklar artırılmış, haberleşme olanakları daraltılmıştır. Yeni kanunlar basın özgürlüğü için çok ağır birer tehdit sayılır. Enstitü, Türk basınının çok büyük çoğunluğunun yeni tedbirleri protesto etmesini sevgiyle karşılar, basın özgürlüğünün ve demokratik kuruluşların korunması için savaşan Türk gazetecilerine saygılarını bildirir."*

Milletlerarası Basın Enstitüsü, Adnan Menderes'e 9 Ekim 1958 tarihinde bir mektup daha göndermiştir. Basının durumu, basın hürriyetini tehdit eden tedbirlerin alınması bu mektubun yazılmasına neden olduğu söylenmektedir. Enstitü memleketin iç meselelerine karışmak gibi bir dertlerinin olmadığını, ancak tüm hükümetlere matbuat hürriyetinin devamlılığının sağlanmasını hatırlatmak gibi bir görevlerinin olduğunu belirtmişlerdir. İlâncılık meselesinin merkezi bir ajans tarafından idare edileceğinin DP hükümeti tarafından duyurulduğunu ancak bu durumun basın hürriyetini yine tehlikeye düşüreceği de belirtilmiştir. Gazete ve gazetecilere açılan davaların da takip edildiğini, bu davaların da ifade hürriyetine karşı bir saldırı olduğu da bu mektupta belirtilmiştir.

Görüldüğü üzere Milletlerarası Basın Enstitüsü o dönem DP hükümetlerinin uygulamalarını yakından takip etmiş, uyarılarda bulunmuştur. Ancak uluslararası bir kuruluşun yapmış olduğu basın özgürlüğüne yönelik uygulamalar DP hükümetleri tarafından dikkate alınmamıştır.

Pulliam Davaları

1959-1960 yıllarında basına yönelik açılan davaların sayısında artış meydana gelmiştir. Birçok gazeteci de bu davalarda mahkûm edilerek hapsedilmiştir. Türk basın tarihine *"Pulliam davaları"* olarak da geçen birçok dava görülmüştür. Bu davalar aslında Başbakan Adnan Menderes'in garip tutumu nedeniyle gerçekleşmiştir. Amerika'da Indianapolis ve Arizona Republic gazetelerini çıkaran Eugene Pulliam, hem Türkiye'yi tanıtmak hem de Başbakan Adnan Menderes ile görüşmek üzere Türkiye'ye gelmiştir. Menderes'e yapılan bu başvurusu kabul edilen Pulliam, Türkiye'ye gelerek bir otele yerleşmiş ve Menderes'ten üç gün boyunca randevu beklemiştir. Sonrasında Menderes'in vapurla İzmir'e gideceği, kendisinin de bu vapura davetli olduğu söylenmiştir. Vapura binen Pulliam ve eşi ertesi gün güvertede Menderes ile karşılaşmış, görüşme gün ve saatini beklediklerini belirtmiştir. Menderes'in cevabı ise *"Böyle bir görüşme isteğinden benim haberim yok!"* olmuştur (Kabacalı, 1990, s. 177).

Pulliam yaşadıkları bu manasız engellemeler ve muameleler sonrasında Amerika'ya geri dönmüş ve başlarından geçenler ile alakalı iki yazı kaleme almıştır. Yazılarda 1957 seçimlerinden sonra Türkiye'de hüküm süren kin ve nefret havası ile basına yönelik sert baskıların olduğu söylenmektedir. Pulliam bu yazıları Ahmet Emin Yalman'a göndermiş, yalman bu yazıları çevirerek sert bir başyazı yayınlamıştır. Bu yazılar ülkede ilgi uyandırırken, farklı gazetelerin de bu yazıları Yalman'dan alarak yayınlamış, ancak bu yazılar hükümeti çok kızdırmış ve bu yayınları yapanlar hakkında dava açılması uzun sürmemiştir (Yalman, 1997, s. 1666).

Bu yazılar nedeniyle Ulus Gazetesi iki ay, Akis Dergisi bir ay kapatılmıştır. Kim Dergisi'nden Şahap Balcıoğlu 16 ay, Vatan'dan Naim Tirali ve Selami Akpınar 16 ay ve Ahmet Emin Yalman ise 72 yaşında 15 ay 16 gün hapis cezasına çarptırılmıştır (Topuz, 2003, s. 206-207).

Tahkikat Komisyonu ve Sonuçları

DP'li bazı milletvekilleri tarafından 16 Nisan 1960 tarihinde CHP'nin yıkıcı, gayrimeşru ve kanun dışı faaliyetlerinin ülke çapında nasıl algılandığı ve bunların içeriğinin neler olduğunu, matbuat meselesi ile adli ve idari mevzuatın ne suretle tatbik edildiğini tetkik etmek için Meclis tahkikatı açılmasına dair önerge verilmiştir (TBMM Zabıt Ceridesi, 18.04.1960).

Komisyonun kurulması için öne sürülen gerekçeler şu şekildedir (TBMM Zabıt Ceridesi, 18.04.1960, s. 191):

> *"Bu itibarla CHP'nin:*
>
> *Yasadışı yollarla halkı kanunları ihlal ve kanuni tedbirlere karşı koyma, Hükümete, idari ve adli mercilere karşı galeyana ve fiili tecavüzlere teşvik ve tahrik etmek,*

Bazı mahallerde, partililerini silahlandırmak suretiyle, iktidar partisine mensup ve taraftarlarına karşı, bireysel veya toplu baskı yapmaya ve suç işlemeye teşvik etmek suretiyle kanlı kardeş kavgaları tertip etmek,

Orduyu siyasete karıştırmak, propaganda, baskı ve vaatler yoluyla vazifelerinden alıkoymaya cüret ve teşebbüs etmek,

"Bizim Radyo" ismindeki komünist radyoyu, kendi radyolarıymış gibi göstererek halkı bu yayınları dinlemeye sevk etmek,

TBMM ve Hükümetin meşruiyetinden halkı şüpheye düşürecek, gelecek seçimlerin de meşruiyetini şimdiden sakat göstererek, kurulacak iktidarlar aleyhine vatandaşları tahrik etmek,

Hücre teşkilatıyla varlığını gösteren çeşitli yapılar oluşturarak, yukarıda sayılan faaliyetleri daha etkin bir hale getirmek,

Söz konusu maksat ve gayelerle ve basın yoluyla faaliyette bulunarak, Cumhuriyetimizin ve demokrasimizin fikri ve manevi temellerini tahrip eden, Devletin ve toplumun ana müesseselerini şantaj, baskı ve tehdit ile işlemez hale getirmek ve memleketin siyasi, iktisadi, mali ve toplumsal hayatını tehlikeye sokan bir kısım basının, bünyesini, çalışma, tarz ve metotlarını ve kanunlar karşısındaki tutumunu, bu kanunları işlemez hale getirmek hususundaki gayrimeşru faaliyetlerin ve yukarıda sayılan hususların araştırılması ve elde edilecek sonuçların Meclise bildirilmesi için 15 kişilik bir tahkikat komisyonu kurulması istenmiştir."

CHP Genel Başkanı İsmet İnönü, okunan bu önerge üzerine söz almış ve şu açıklamaları yapmıştır (TBMM Zabıt Ceridesi, 18.04.1960, s. 194-207):

"Grup başkanlarının getirdikleri önerge ile iktidarın bu zihniyetinden, alışılmış tabiriyle, partizan idare zihniyetinden, doğmuş bulunan bir vesikayı müşahede ediyoruz. Bu önerge kabul edildiği andan itibaren siyasi hayatımız tamir ve deva etmez bir uçuruma atılacaktır." "Milletvekili olarak böyle gayrimeşru bir tasallutu (saldırı) kabul etmeyeceğiz. Vatandaşlara, kanunların, adaletin, Anayasanın dışında haksız, kanun dışı, gayrimeşru salahiyetle yapılacak müdahaleleri kabul etmemelerini söyleyeceğiz. Önergede sıralanan isteklerin hiçbir hukuki değeri yoktur, hiçbir insani değeri yoktur." "Encümen, Hükümetin üstünde, Büyük Millet Meclisinin üstünde bir baskı rejimi olacaktır. Bu talep gerçekleşirse; hesapsız, mesuliyetsiz, rast geldiği vatandaşı hapsetmek isteyecek, istediğine şöyle diyecek, istediği kâğıtları alacak, bu surette memlekette dehşet idaresi fiilen kurulacaktır." "Biz böyle bir ihtilal içinde bulunmayız, bulunamayız. Böyle bir ihtilal dışımızda, bizimle münasebeti olmayanlar tarafından yapılacaktır. Biz demokratik rejim dedik, demokratik rejim kurulmuştur. Bu demokratik rejim istikametinden ayrılıp baskı rejimi haline götürmek tehlikeli bir şeydir. Bu yolda devam ederseniz, ben de sizi kurtaramam."

Söz konusu komisyonun kurulması oya sunularak kabul edilmiş, 27 Nisan 1960 tarihinde kabul edilen ve ertesi gün Resmi Gazete'de yayınlanan "Türkiye Büyük Millet Meclisi Tahkikat Encümenlerinin Vazife ve Salahiyetleri Hakkında Kanun" devreye girmiştir. Bu kanuna göre encümenler her türlü neşriyatın yasaklanmasına, yasaklara uymayanların basım ve dağıtımının yasaklanmasına, neşriyatların tatiline veya matbaaların kapatılmasına, tahkikat için lüzum görülen her türlü evrak, vesika ve eşyanın zaptına, siyasi içerikli toplantı, hareket, gösteri faaliyetleri hakkında tedbir ve karar almaya, tahkikatın selametle yürütülebilmesi için lüzum görülen her türlü tedbir ve kararları almaya ve Hükümetin her türlü vasıtalarından istifade edilmeye yetkili kılınmıştır. Alınan kararlara muhalefet edenlere bir seneden üç seneye kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılacağı, alınan kararların infazında ihmali olan görevlilerin altı aydan iki seneye, suiistimal halinde bir seneden üç seneye kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılacağı, gizli olan tahkikatlar ile ilgili husus ve hadiseleri ifşa edenlerin altı aydan bir seneye kadar hapis cezası ile cezalandırılacağı, bu hususlar ile alakalı

yalancı şahitlik ve yemin edenlerin söz konusu cezaların iki katı cezalandırılacağı hükümleri getirilmiştir.

İstanbul ve Ankara illerinde sıkıyönetim ilan edilmiştir. O dönem ülkede Hükümet, Tahkikat Komisyonu ve Sıkıyönetim olarak üç başlı bir yönetim hali ortaya çıkmıştır. Bu üç güç arasında irtibat olmamış, kimin neyi, ne zaman yasaklayacağını ya da yasakladığını da kimse bilmemektedir. Birçok gazeteci sorgulanmış ve tutuklanmıştır. Cumhuriyet, Dünya, Demokrat İzmir, Sabah Postası, Akis ve Kim dergilerinin basıldığı matbaaların kapatılması için emir verilmiştir. Yargının görevleri bu komisyon tarafından yapılmaya başlamıştır ve 27 Mayıs 1960 darbesine bu şekilde gidilmiştir (Şahhüseyinoğlu, 2005, s. 95).

DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİNDE TÜRK BASIN BİRLİĞİ VE RESMİ İLÂN DAĞITIM SÜRECİ

Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze kadar geçen süreçte resmi ilânlar her zaman basın üzerinde ciddi etkileri olan bir olgudur. Resmi ilânlar devlete ait kurumların, kanunlar, tüzükler ya da yönetmelikler vasıtasıyla yayınlanması mecburi hale getirilmiş, reklam sayılmayan ilânlarıdır. Resmi ilânların dağıtılması işini Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze kadar da farklı kurumlar gerçekleştirmiştir. Demokrat Parti döneminde de bu ilânların dağıtımı işi Türk Basın Birliği (TBB) tarafından gerçekleştirilmiştir. Aslında ilk olarak resmi ilânların dağıtımı işini TBB 1942 yılında Matbuat Umum Müdürlüğü tarafından hazırlanan bir proje ile devralmıştır.

25 Eylül 1942 tarihli Cumhuriyet gazetesinde (s. 4), *"Resmi Dairelerin İlân İşleri Hakkında Mühim Bir Tebliğ"* başlıklı yazıda aynen şunlar aktarılmaktadır:

> *"Şimdiye kadar resmi dairelerin ilânlarının neşrine tavassut eden merkezi İstanbul'da Erzurum Hanındaki (Türk Maarif Cemiyeti Resmi İlân İşleri Bürosu Limited Şirketi) tasfiye halindedir. Ticaret kanununun 232 nci maddesi mucibince mahkemenin tasvibine iktiran (yaklaşma, erişme) etmiş bir şürekâ (ortaklar) kararı olmadığından Erzurum Hanındaki Şirketin muamelâta devamı kabil değildir. Bu sebeple İlânlarınızın doğrudan doğruya: İstanbul Ankara Caddesinde Kaya Hanındaki* ***Türk Basın Birliği ve Ortakları Resmi İlânlar Kolektif Şirketine*** *gönderilmesini rica ederiz. Şimdiye kadar Erzurum Hanındaki Şirkete gönderilen ilânların da Şirketimize tevdi edilmesinin bildirilmesini tavsiye ederiz."*

TBB'nin incelenen dönemde yapmış olduğu çalışmalarla alakalı herhangi bir faaliyet raporunun ülkemizin gelişmiş kütüphanelerinde dahi bulunmaması, gerçekleştirilen çalışmaların detayları konusunda bilgi sahibi olmamızı engellemektedir. Ancak Türkiye Büyük Millet Meclisinde (TBMM) verilen soru önergelerine yönelik cevaplamalar bize bazı konularda ışık tutmaktadır.

7 Şubat 1951 tarihinde TBMM'de Kars Milletvekili Sırrı Atalay (DP) bir soru önergesi vermiştir. Verdiği soru önergesinde 1950 yılında Ankara ve İzmir gazetelerine verilen ilân tutarlarını sormuş ve sözlü olarak cevaplandırılmasını istemiştir. Bu soru önergesini Başbakan Yardımcısı ve Devlet Bakanı Samet Ağaoğlu cevaplandırmıştır. Resmi ilânlardan gazetelerin aldıkları payları belirtirken de 1 Ocak 1950 ile 31 Mayıs 1950 ve 1 Haziran 1950 ile 31 Aralık 1950 tarihleri arasını ayrı ayrı söylemiştir. Bunu da ikiye ayırmasının asıl sebebi DP'nin 1950 yılının Mayıs ayında iktidara gelmesidir (TBMM Tutanak Dergisi, 07.11.1951, s. 59-64). Samet Ağaoğlu'nun açıkladığı rakamlar şu şekildedir:

Tablo 1. 1950 Yılında Ankara ve İzmir Gazetelerine Aktarılan Resmi İlân Tutarları[1]

İL	GAZETE	1.1.-31.5.1950	1.6.-31.12.1950	TOPLAM
ANKARA	Ulus	185.219	185.631	370.751
	Zafer	33.647	264.544	298.192
	Kudret	19.601	97.187	116.789
	Haber	-	33.192	33.192
İZMİR	Anadolu	31.795	29.795	61.591
	Yeni Asır	28.845	36.142	64.988
	Ticaret	18.854	20.647	39.502
	Demokrat İzmir	9.406	31.045	40.453
	Halkın Sesi	4.582	7.798	12.380

Samet Ağaoğlu'nun verdiği bu rakamlardan sonra Ankara'da en fazla tutarı Ulus Gazetesi'nin aldığını, İzmir'de ise muhalefet yanlısı Anadolu Gazetesi'nin iktidar yanlısı Demokrat İzmir Gazetesi'nden 21.000 lira daha fazla pay aldığını belirtmiştir. Ancak tablo incelenecek olursa, iktidarın yayın organları olan Zafer ve Demokrat İzmir gazetelerinin, DP iktidara geldikten sonra aldıkları ilân bedellerinin artışı dikkat çekicidir. Bu durum da iktidarın göreve başlamasıyla birlikte "besleme basın"ı yaratmaya başladığının kanıtı niteliğindedir.

Demokrat Parti döneminde resmi ilânlar için yapılmış olan düzenlemeleri beşe ayırmak mümkündür. Bunlardan birincisi 13 Eylül 1950 tarihinde çıkarılan 11793 sayılı Bakanlar Kurulu kararıdır. Kararda Ankara, İstanbul ve İzmir'de yayınlanan gazetelere resmi ilân ve reklamların TBB tarafından verileceği bildirilmektedir. İkinci düzenleme 4 Temmuz 1951 tarihinde çıkarılan 13294 sayılı Bakanlar Kurulu kararıdır. Bu kararda yine resmi ilân ve reklamların TBB tarafından dağıtılacağı belirtilirken, hangi gazeteye bu ilân ve reklamların verileceğinin Başbakanlıkça tayin olacağı söylenmektedir. Bu kararla birlikte açıkça Hükümet resmi ilân ve reklamların dağıtımı hususunda söz sahibi konuma gelmiştir. Resmi ilân ve reklamların denetimi ve dağıtımı noktasında Hükümetin söz sahibi haline gelmesi de TBB'nin aslında Hükümet tarafından besleme basın yaratılması konusunda bir araç konumuna geldiğini bize göstermektedir.

Üçüncü düzenleme 1 Kasım 1953 tarihli 1696 sayılı kararnamedir. Bu kararname bir önceki kararnameyi yürürlükten kaldırmıştır. Kararnamede resmi ilân ve reklamların fikir ve içtihat farkı aranmaksızın gündelik gazetelere dağıtılacağı belirtilmektedir. Nispeten objektif kriterler getirilen bu kararname ile daha önce Hükümetçe tayin edilen bazı nüansların yumuşatıldığı ve dağıtımın daha vasıflı hale getirildiği anlaşılmaktadır. Ancak yine de dağıtım işinde Hükümet kontrolünün tamamen kalktığı söylenememektedir.

Dördüncü düzenleme 23 Kasım 1957 tarihinde Bakanlar Kurulu tarafından alınan ve 1 Ocak 1958 tarihinde yürürlüğe gireceği belirtilen *"bilumum ilân ve reklamların gazete ve dergilerde neşri sureti"* hakkındaki kararnamedir. Bu kararnamede de resmi ve hususi ilân ve reklamların TBB'nin teşkilatlarının bulunduğu yerlerde, bu kurum vasıtasıyla tayin edilecek miktar ve oranlarda dağıtılmasına karar verilmiştir. Bu kararla resmi makamların vereceği ilânlar ile ücreti kişiler tarafından ödenen her türlü tebligatın, ülke içinde üretilen ya da ithal edilen her türlü malın, bilumum bankaların, devletin iktisadi teşekküllerinin, kamu kurumları ve onlara bağlı kurumların, yerli ve yabancı şirketlerin ticari faaliyetlerine dair her türlü ilân ve reklamın da kapsama alındığı belirtilmektedir.

Beşinci ve son düzenleme ise İcra Vekilleri Heyetince 1 Ağustos 1959 tarihinde kararlaştırılan ve 3 Ağustos 1959 tarihinde yürürlüğe giren kararnamedir. Bu kararname ile İstanbul, Ankara ve İzmir'de yayın yapan gazetelerin belirli vasıflara sahip olması kararlaştırılmıştır. Öncelikli olarak

[1] İlanların dönemsel tutarları toplandığında, toplamlarındaki tutar arasında farklılıklar bulunmaktadır. Ancak Zabıt Ceridesinde Başbakan Yardımcısı Samet Ağaoğlu'nun aksettirdiği gibi yazılmıştır.

gazetelerin siyasi ya da mesleki bir gazete olması şartı getirilmiştir. Gazetelerin ebadı, sayfa sayısı, satış adedi gibi nitelikleri belirlenmiştir. Ayrıca İstanbul, Ankara ve İzmir dışında yayın yapan gazetelere verilecek resmi ilân ve reklamların, hangi gazeteye verileceği hususu o ilin valisinin yetkisine bırakılmıştır.

DP'nin çıkardığı kanunlar, getirdikleri sansür uygulamaları ve resmi ilân bedelleriyle kendi yanlısı gazeteleri *"beslemek"* için çıkardıkları kararnamelerin basın üzerinde ne denli bir vesayet oluşturduğunu bize açıkça göstermektedir.

SONUÇ

Demokrat Parti'nin basın siyaset ilişkileri bağlamında çıkardıkları kanunlar ve getirdikleri sansür uygulamaları ile resmi ilânların gazetelere dağıtımını bir vesayet aracı olarak kullandığı açıktır. Gerçekleştirilen yasal düzenlemeler ve uygulamalar da bunu kanıtlamaktadır. Dönemsel olarak TBMM'de özellikle basının maddi açıdan beslenmesi ile alakalı birçok soru önergesinin verildiği bilinmektedir. 7 Şubat 1951 tarihinde Kars Milletvekili Sırrı Atalay'ın resmi ilânların dağıtımı usulü ile ilgili verdiği soru önergesine verilen cevaplarda DP'nin iktidara gelir gelmez kendi lehine yayın ve propaganda yapan gazeteleri nasıl desteklemeye başladığını ve nemalandırmaya başladığını bize göstermektedir.

23 Şubat 1952 tarihinde CHP Yozgat Milletvekili Avni Doğan, DP'nin resmi ilânların dağıtımında uyguladığı yöntemi eleştirmiş, resmi ilân bedellerinin iktidara yaranmak isteyen gazetelere bahşedildiğini, iktidarı eleştiren gazetelere de ya hiç bedel verilmediğini ya da göstermelik bedeller verildiğini belirtmiştir. Akabinde söz alan DP Zonguldak Milletvekili Abdurrahman Boyacıgiller, DP'nin önceki iktidarın yapmış olduğu uygulamalardan şikâyet ederken aynı uygulamaları gerçekleştirmiş olmasının, Hükümetin demokratik özgürlüklere karşı taban tabana zıt bir politika izlediğini ve yapılan eleştirilere kulak vermesi gerektiğini belirtmiştir. DP Milletvekili Boyacıgiller'in kendi partisini eleştirmesi şaşırtıcıdır. Resmi ilânların gazetelere verilen payları hakkında da şunları söylemiştir (TBMM Zabıt Ceridesi, 23.02.1952, s. 554-558):

> *"Son altı ay zarfında Demokrat Parti'nin hissesinin % 80'ine sahip bulunduğu Zafer Gazetesine 276.901 lira küsur kuruş, Milliyet Gazetesine -ki bu gazetenin satışı gayet azdır, buna rağmen Demokrat Parti ve Hükümetinin müdafiliğini yaptığından- 128 bin küsur lira; Son Posta aynı durumda olduğu halde 119.709 lira; Son Saat –muhterem Bahadır Dülger ve Cihad Baban arkadaşlarımızın daima desteklediği bir gazetedir- 118.795 lira, Hürses 92.453 lira, Ulus 69.374 lira… İstanbul Ekspres 52.836 lira, Akın Gazetesine 51.032 lira, Cumhuriyet Gazetesi 43.340 lira –bu bağımsız bir gazetedir-, Hürriyet Gazetesi en çok satış yapan gazete 41.340 lira… Yeni İstanbul 38.920, Akşam Gazetesi 37.742, Vatan Gazetesi 37.420, Yeni Sabah 36.922, Vakit 35.595, Son Haber 34.900, Haber 29.012, Demokrat Ankara Gazetesi (200 adet satar) 18.935…"*

Bu açıklamadan da anlaşılacağı üzere DP iktidara geldikten sonra DP yanlısı gazetelere gerçekleştirdiği yardımlar gözle görülür bir şekildedir ve kendi milletvekilleri dahi bu durumu eleştirmektedir.

30 Mayıs 1952 tarihinde ise CHP Milletvekilleri Ferid Melen (Van), Sırrı Atalay (Kars) ve Hüsnü Akyol (Ordu), resmi ilânların dağıtımıyla alakalı yolsuzluk yapıldığı, bu yolsuzluğun Başbakan Adnan Menderes'in emriyle gerçekleştirildiği, iktidara yakın olan gazetelerin resmi ilân bedeli dağıtımından daha fazla yararlandırıldığı, bu işler için görevlendirilmiş olan Başbakan Yardımcısı Samet Ağaoğlu ve varsa fiili ortakları hakkında soruşturma açılmasına yönelik TBMM'ye bir önerge vermişlerdir. Söz konusu önerge ciddi eleştirilere tabi tutulmuş, CHP Milletvekilleri ciddi yolsuzluklar olduğuna dair kanıtlar öne sürmeye çalışmış, DP Milletvekilleri de bu kanıtlara yönelik karşı argümanlar öne sürmüşlerdir. Önerge oylamaya sunulmuş ancak reddedilmiştir. Bu tip örnekleri çoğaltmak mümkündür. Ancak DP iktidarlarında dönemsel olarak verilen soru önergelerinin genellikle üstün körü cevaplandırıldığı görülecektir. Meclis çoğunluğunu elinde bulunduran DP, verilen önergelerde genellikle kendi lehine kararlar almış ve bertaraf etmiştir.

DP'nin kendi yandaşı gazetelere sağladığı kolaylık ve avantajlar, yeni gazetelerin ortaya çıkmasını teşvik etmiştir. Tirajları çok düşük olmasına rağmen, iktidarı öven haberler yapan bu gazeteler, muhalefet tarafından, iktidarı destekledikleri ve maddi yardımlar yapılması nedeniyle "besleme basın" olarak adlandırılmışlardır (Kihtir, 2011, s. 117). Nihat Erim ise beslemenin tarifini şu şekilde yapmaktadır (Ulus, 24.02.1953, s. 1-2): *"Gerçekten resmi ilân alan her gazete asla besleme değildir. Mesela Türkiye'nin öteden beri çıkan veya son bir iki yıldır yeniden kurulmuş olan gazeteleri içinde okuyucularının rağbeti sayesinde yaşayanlar, ayda 20-30 bin liralık resmi ilân alsalar, onlara gene besleme denemez. Besleme gazete, resmi ilân kesildiği yahut belli ölçüde azaltıldığı zaman batmaya mahkûm olan gazetedir."*

İlân bedelleri ile desteklenen DP yanlısı gazeteler, söz konusu parti iktidardayken oldukça büyümüş ve maddi olarak güçlenmişlerdir. Korkmaz Alemdar ilân ve reklam bedellerinin dağıtılmasında DP'nin tutumunu göstermek için 1950-1959 yılları arasında bazı gazetelerin almış oldukları bedelleri şu şekilde göstermiştir (2009, s. 171-172):

Tablo 2. 1.7.1950-31.12.1959 Arasında Gazetelere Verilen Resmi İlân ve Reklam Tutarları

Zafer-Zafer Akşam Postası	7.114.330
Cumhuriyet	2.653.704
Hürriyet	2.269.643
Milliyet	2.271.437
Son Posta	2.145.394
Yeni İstanbul	1.817.612
Vatan	1.641.145
Havadis	1.146.882
Tercüman	1.139.578
Ankara Telgraf	1.083.296
Hürses	1.021.926
Ulus	930.953
Son Havadis	690.418
Apoveymatini	91.960

Gösterilmiş olan tablo DP yanlısı gazeteler ile muhalif gazeteler arasında elde edilen kazanımları göstermesi açısından önemlidir. Özellikle DP'nin yayın organı olan Zafer Gazetesi'nin aldığı tutara bakılacak olursa bu durumun ne derece vahim hale geldiği anlaşılacaktır. İktidara geldiği ilk yıllarda demokrasiyi ön planda tutacağını ve sürdürülebilir kılacağını söyleyen DP'nin özellikle resmi ilânlar ve çıkarılan hukuki uygulamalar ile oluşturduğu anti demokratik uygulamalar 1960 darbesi ile iktidarını kaybettiği güne kadar devam etmiştir.